

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси

АЛИШЕР

НАВОИЙ

МУКАММАЛ

АСАРЛАР

ТЎПЛАМИ

Тахрир ҳайъати:

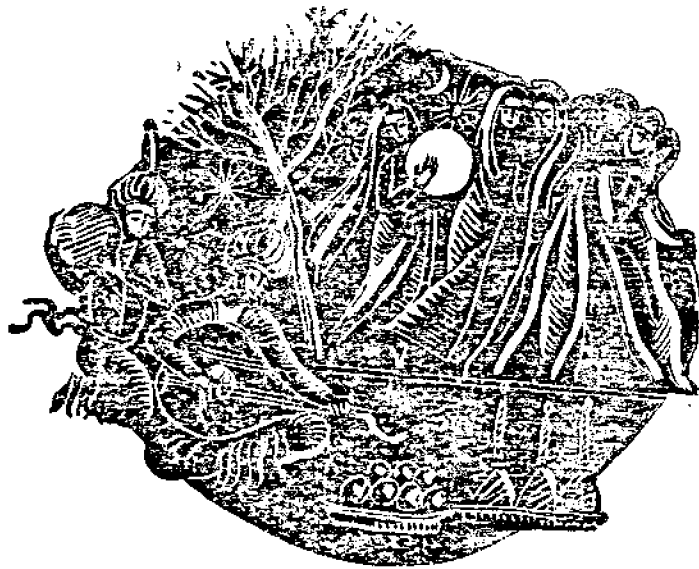
Илмий-танқидий текст асосида
нашрга тайёрловчи

Масъул муҳаррир:

Мазкур томни қайта нашрга тайёрловчи

Тақризчилар:

НАВОДИР УШ-ШАБОБ

АЛИФ ҲАРФИНИНГ ОФАТЛАРИНИНГ ИБТИДОСИ
«НАВОДИР»ДИН

1

Зиҳе зухури жамолинг қуёш кеби пайдо,
Юзунг қуёшиға зарроти кавн ўлуб шайдо.

Юзунг зиёсидин ар субҳ айни ичра баёз,
Сочннг қорасидин ар шом бошида савдо,

Зухури хуснунг учун айлабон мазохирни,
Бу кузгуларда ани жилвагар қилиб амдо.

Чу жилва айлади ул ҳусн истабон ошиқ,
Салойи ишқин этиб офариниш ичра нидо.

Парий қабул эта олмай ани, магарким мен
Қилиб отимни залуму жаҳул бирла адо.

Демайки мен ўзи маъшук ўлуб, ўзи ошиқ
Ки, тиф ғайрат ўлуб анга нақши ғайрзудо.

Навоий ўлмади тавҳид гуфтугў била фаҳм,
Магарки айлагасен тилни қатъу жонни фидо.

2

Илоҳий амринга маъмур етти торами аёло,
Не етти торами аёло, тўқуз сипехри муалло.

Жамилзикрлиг ўлған жамолинг этти таманно,
Вусулфикрлиг элга висолинг ўлди тавалло.

Хаёл бикрларин жилвагарлик эткали ҳар ён,
Сен айладинг ҳулали дурри назм бирла муҳалло.

Ибодатингға янги ой бўлуб хам ўлди мусаллий,
Сипехр атласидин солибон ҳавоға мусалло.

Чу сендин ўлди қуёш панжаси аросида олтун,
Сочарға доғи сен эттинг анга карам яди туло.

Демакка зикринг эрур хонақоҳ ичинда ҳаё хуй,
Салойи ишқинг ила аҳли дайр ичра алоло.

Навоий, ахли жунун зумрасига кирди илохий,
Чу айладинг ани Мажнун, ўзунгни қил анга Лайло.

3

Юзунг кўзгусидин оламда юз нуру сафо пайдо,
Қуёш андин анингдекким қуёшдин зарра нопаидо.

Сенинг кўюнг насимиға ўзин солдегки жон топтин,
Масих анфосидин гар хастаға бўлмас даво пайдо.

Азалдин то абад сатҳи вужудунг зарфи тўлмаским,
Анга не ибтидо пайдодурур, не интиҳо пайдо.

Сен эттинг шамъу гулда жилваким, парвонаву булбул
Бири куйди, бирига бўлди юз дарду бало пайдо.

Сенинг нашъанг эди Ширин ила Лайлодаким, Фарход
Ўлуб, Мажнунға бўлди юз туман ранжу ано пайдо.

Мазохир истабон асмоға ишқу ҳусн кўргуздунг
Ки, пайдо хирмани ажз ўлдию барқи жафо пайдо.

Биров етти сангаким ўзлуги даштини тай қилди,
Бақо истар киши аввал керак қилса фано пайдо.

Санга кўнглумдаги хожатни не хожат йўқки арз этсам,
Улус кўнглида пинҳонлар эрур чунким санго пайдо.

Навоий гулшани вақтиға эҳсон ямғурун ёғдур
Ки, анда гул била булбулға йўқ баргу наво пайдо.

4

Зиҳе эл ниҳони санга ошкоро,
Ниҳон дардима ошкор эт мудоро.

Не дардингни кўнглумда асрарға токат,
Не сиррингни оғзимға олмаққа ёро.

Хаёлнингда савдо пиширғанда, айлаб
Димоғимни ошуфта ул зулфи соро.

Фироқинг аро жон талашурда ёғиб
Ҳамул ғам тоғидин бошим узра хоро.

Тараххум, тараххум, тараххум, тараххум,
Буто, чобуко, махвашо, гульузоро.

Қоранғудурур олам оҳим тунидин,
Қуёш янглиғ оч орази оламоро.

Навоийға жон ошкору ниҳон сен,
Зихе эл ниҳони санга ошкоро.

5

Ё раб, ул соатки тушкай ҳажр жисму жон аро,
Солғунг ойини фироқ ул ганжу бу вайрон аро.

Сарсаройин ҳар қуюн қилғай бадан туфроғининг
Жузв-жузвин бир-бир ушбу гунбади гардон аро.

Уйла соврулған аносир ҳар тарафким, топмағай
Бир-бирисидин нишон, бу водийи ҳирмон аро.

Жисм таркиби паришон бўлғай ул янглиғки, ақл
Сўнгра жамъ ўлмоққа рухсат бермағай имкон аро.

Жисм ила жон ичра гарчи тушкай ошуби фироқ,
Солма фурқат ибтилоси жон била иймон аро.

Жузв-жузв айрилса бир-бирдин не ғам, гар қўймасанг
Лутф этиб ёлғуз мени ул водийи ҳижрон аро.

Ҳар неча тўфони исёним чекар гардунға мавж,
Кимсага Нух ўлса каштийбон не ғам тўфон аро.

Ул ҳабибингни шафиъим қилки, бўлғай юз туман
Нух муҳтожи анинг бу баҳри бепоён аро.

Эй Навоий, жонни туфроқ айлагил фақр аҳлиға
Истасанг маншурлуқ ул хайли олийшон аро.

6

Зихе буроқинг изи меҳру сайри барқосо,
Бу барқ сайри била пўяси фалакфарсо.

Бурун қадам бу макондин чу ломакон қўйдунг,

Не навъ дейки, анинг гоми эрди гардунсо.

Висол субҳи дейин, йўк уруж оқшомиким,
Сабоҳдек эди ул барқ нури бирла масо.

Қўлин бу барқ ёрутти, дамин бу ел очди,
Агар сипеҳр уза Мусо эди ва гар Ийсо.

Чу қолди сайрида руху-л-амин, не тонг, ул ҳам
Гар ўлмади сафарингнинг ниҳоятига расо.

Малойик ўлмадилар ул харам аро маҳрам,
Рижол хилвати давридин ул сифатки нисо.

Навоий асру бузулмиш, боқиб иноят ила
Анинг бузуғлуғини бир кўз учи бирла ясо.

7

Бедилинг хайли русул, сенсен аларга дилрабо,
Ё набий, рухий фидока аҳлан ва саҳлан мархабо.

Гоҳ давлатлик бошингдин кетмайин чатри саҳоб,
Гаҳ фалакрав маркабингга етмайин пайки сабо.

Шоми васлинг топмағанға субҳи содиқ ҳар сахар,
Панжайи хуршид ила пироханин айлар қабо.

Туфроғ ўлмиш, мен қўяй деб остонбўсунгга юз,
Ҳолима раҳм айлабон қилма бу ранжимни ҳабо.

Шери гардун ул кишига бўйни боғлиғ бўлғай ит
Ким, эшигинг итларин топқай ўзига ақрабо.

Бўлмағай эрди муяссар «Хамса», яъни панж ганж,
Қилмаса эрди мадад ҳолимға беш оли або.

Эй Навоий, чорайи дардингни қилғай улки бор
Ҳам расулу ҳам амин, ҳам мустафо, ҳам мужтабо.

8

Кимки, етқай ишқ дарду доғидин офат анга,
Доғ мехри салтанатдур, дард эрур сихҳат анга.

Ишқ кўйи туфроғи бир кимиёдурким, эрур
Юз кўёш иксирича, балким фузун қиймат анга.

Ишқ дайри базмининг синған сафоли ичра май
Ким ичар, Жамшид жомин танламас ҳиммат анга.

Ҳар чубўлған торидур афлок қасриға каманд,
Улки бўлса ишқ эски шолидин кисват анга.

Чун тушар ошиқ таниға ишқ ўтининг шуъласи,
Уйла шахдурким, эрур зарбафтдин хилъат анга.

Ҳар шарар ул шуъладин бир барқ эрурким, кул килур
Ламъадин юз шоҳ тахту тожини ҳирқат анга.

Ишқ ўти бошиға тушканким, ул ўтдин чикса дуд,
Шоҳ заррин тож ила чатриға не ҳожат анга.

Тож давлат берса ишқ ўтидин, олиб бир шарар
Буки ўртар ўзлугин, етмасму бу давлат анга.

Соқиё, бир бода тут, дўзах ўтидек ҳирқати,
Лек жаннат кавсаридек лавн ила сафват анга.

То ичиб дўзахқа ҳам кирсам сиришким сайлидин,
Қолмағай халқ ўртамоқда шиддату хиддат анга.

Эй Навоий, назминг асру сода эрди кўйди юз,
Шоҳ ислоҳидин онча зеб ила зийнат анга.

9

Ул парийпайкарки, ҳайрон бўлмиш инсу жон анга
Кимки, ҳайрони эмас, мен телбамен ҳайрон анга.

Не ажаб парвонадек куйсам юзи шамъиғаким,
Кўп бўлубмен васл уммиди бирла саргардон анга.

Тоири ҳажринг бузуғ кўнглумниким қилмиш ватан
Чуғздекдурким, нишиман келди бир вайрон анга.

Ҳажрида таҳ-таҳ кўнгул қон боғлағандиндур нишон,
Номаи шавқумки тим-тим томди кўздин қон анга.

Тийрборони ғаминг кўнглумгаким ёғди эрур,

Ҳар тарафдин барки офат ламъайи пайкон анга.

Оташин гул чунки булбул куйдурур юз ваҷх ила,
Не осиф фарёду афғон бирла минг дастон анга.

Эй Навоий, кўнглума амр этма тарки ишқким.
Ул самандардур, эмас ўт фурқати имкон анга.

10

Чин кийиги десам кўзин, ваҳ, недурур итоб анга,
Чунки кораси кўргузур ҳар сари мушки ноб анга.

Лаъли лабингда тер бўлуб оби ҳаёт қатраси,
Ёки Хизр суйи лабинг, қатра бўлиб ҳубоб анга.

Ёпмади кўзни ашқким, боқмасун ўзга юзга деб,
Ҳар сари айни рашқдин ёпти ғаминг ниқоб анга.

Жисмим агар куяр, кўнгул толпинури ажаб эмас,
Кимки уйига тушса ўт, йўқ ажаб изтироб анга.

Оқмади хўй узоридин лаълиғаким, ҳакими сунъ
Эзди ҳаёт шарбатин, эмди урар гулоб анга.

Зулфи ҳаёлидин кўнгул ҳар ён этар ҳаво, валек
Сайдға не халос чун боғлиғ эрур таноб анга.

Ўзлугининг ҳижобидин кимки ўзин халос этар,
Ўзга қаёнки солса кўз, мумкин эмас ҳижоб анга.

Аҳли мазаллат оҳининг новакидин сипеҳр агар
Қочмади мунча, бас, недур ҳам бўлубон шитоб анга.

Ваъдаи васл этиб эди, тушта аёғин ўпмишам,
Дема, Навоий, ул парий айламасун ҳисоб анга.

11

Ваҳки, ҳол ошуфта қилди анбарин холи манга,
Қўйди юз бир ҳол шавқидин ажаб ҳоле манга.

Ишқ кўйида гадомен сиймгун ашқим била,
Будурур ишқ ичра бўлса жоҳ ила моле манга.

Қайда имкони ҳаётим, эй кўнгул, чун дам-бадам
Соғари фурқат тутар бир ҳажри қаттоле манга.

Не ғанимат суврат ўлғай гар мусаввир жон олиб,
Ўхшаш ул маҳвашқа ёзиб берса тимсоле манга.

Булбулу парвона ишқ ошубидин парвоз этиб,
Бўлдилар ғойиб, нетайким, йўқ пару боле манга.

Аҳли айш олтун аёқ софин ичиб, кийдиг ҳарир
Ким, сафоли фақр дурди басдурур шоле манга.

Ёр жон олса Навоийдин эрур топшурмағи,
Ул гар аҳмол айламас, худ йўқтур эҳмоле манга.

12

Буким қолибдур ул ой ҳажрида ҳаёт манга,
Ҳаёт қолмамиш азбаски бор уёт манга.

Улусни ўлтурур ул шўх илтифот айлаб,
Ўлармен ушбуки ҳеч этмас илтифот манга.

Мени худ айлади қатл, ушбудур васиятким,
Кўнгулни ҳам қарам айлаб етурса бот манга.

Қуш ўлмишам, ёғибон ҳажр ўқи, вале не осиф
Ки, бўлмас ул тараф учмоққа бу қанот манга.

Туганмагай ёзилиб меҳнатим, агар бўлса
Фироқ шоми қораву фалак давог манга.

Чу ёр айлар эмиш барча ерда жилвайи ҳусн,
Тенг ўлди Каъба била дайри Сўмнот манга.

Навоиё, чу эмас нася нақд бирлан тенг,
Беҳишт воизи пургўғаву Ҳирот манга.

13

Келмай ул қотили замона манга,
Бўлди ҳажр ўлгали баҳона манга.

Ўқи захм айлаб ўтти кўксумдин,

Яра қолди вале нишона манга.
Ҳажр аро навҳа айларамки, эрур
Нағмайи айш бу тарона манга.

Ишқ кўйида ҳамнафас бўлмиш,
Ҳар нафас охи ошиқона манга.

Эй кўнгул, ишқ ўтидин ёнма,
Бору ташвиш берма ёна манга.

Ҳажр аро ашқ тухмини сочтим,
То не бергай самар бу дона манга.

Тавбадин сўз, Навоӣ, демаким,
Ҳеч ёқмайдур ул фасона манга.

14

Нечаким куяр ҳажр аро жон манга,
Эмас таркини қилмоқ имкон манга.

Агар бўлса юз жон фидо қилғамен,
Насиб ўлғудек бўлса жонон манга.

Неча бўлса ағёр ҳамсухбати,
Эрур базмини кўрмоқ армон манга.

Агар рашкидин саъб бўлса ҳаёт,
Худ ул дам эрур ўлмак осон манга.

Қилиптур гули оташин ғунчаси,
Кўнгулни ўкуш сўзи ҳижрон манга.

Не ком олғамен, соқиё, бодадин
Ки, даврон тутар дам-бадам қон манга.

Навоӣ кетиб, хилват эт уйниким,
Бўлур бу кеча ёр меҳмон манга.

15

Борди раҳм айламай ул кофири худрой манга,
Гар тараххум қилибон қайтмаса, вой манга.

Нечук ўлмайки, борур вақтда ул умри азиз,